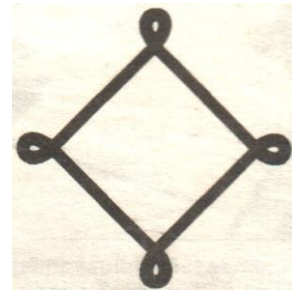

Aukodaniku elu läbi aja

Madis Pääbo

„Lääne Elu“ 24. september 1996

Porsiku peremärk

„Olin põhkude peal pikka maas, juuksed olid mul siis lühikeseks aetud. Sakslased tahtsid mind maha lasta – mõtlesid, et olen haavatud venelane. Ma olin saksa keelt õppinud, rääkisin nendega ja sakslased läksid minema,“ räägib 83-aastane August Tampärg ehk Porsiku Kustas. „Eks siin ole aegu nähtud, pole kõike meeles ühti.“

August Tampärg elab Hanila vallas Rame külas isatalus Porsikul. Rehe alla ja hiljem põõningule aastakümnete jooksul vanu tööriistu kogudes pani ta alguse 7. septembril avatud Hanila muuseumile. Muuseumi avamise päeval andis Hanila vald August Tampärgile üle valla aukodaniku tunnistuse.

Porsiku Kustase karjakoplis kasvavad haruldased üle kuue meetri kõrgused kadakad, millest üks sirutab end küünlakujulisena taeva poole nagu küpress.

Elu kui muuseum

Kustase isa tuli ostetud Porsiku tallu elama Varblast, isa vend läks naabertallu Rõõmule väimeheks.

Koolis on Kustas käinud kuus talve. „Ma olen kolmes koolis käinud,“ kiidab ta ise ja loeb kokku: Nehatus kaks esimest klassi, Hanila koolis kolmas ja neljas, Massus viies ja kuues klass. Peale Massu kooli lõpetamist tahtis Kustas minna Vigala põllumajanduskooli õppima, aga kodune olukord ei lubanud. „Kulukaks oleks läinud see kooliasi, koju oleks pidanud teenija võtma,“ põhjendab Kustas.

Aega teenis Porsiku Kustas Tartu ratsarügemendis. „Ratsaväes oli hirmus palju tööd ja kere ka kogu aeg tühi – paljas leib oli magus,“ meenutab mees. „Aga see oli lühike aeg – ainult aasta.“

Enne sõda sai Kustas aisaotsaga selga ja põdes seljatuberkuloosi. „Pikkamisi, õige pikkamisi paranes.“ Kustas oli seljahaigusega mitu aastat kipsvoodis pikali, peale seda kandis kaua korsetti. „Poleks ravinud, oleks suur järsk küür selga jäänud,“ ütleb Kustas. Enam talle selg valu ei tee.

Haige selg päästis Porsiku Kustase sõttaminekust ja rasket kolhoositööst. Ka naine jäi haiguse pärast võtmata.

Enne haigeks jäämist oli Kustas kaitseliidus. Võõra võimu sissetulekuga korjati relvad kaitseliitlastelt ära. „Korrat, venelased põleks sii old, kui ma oleks terve old,“ naerab Kustas. Tänaeni kahetseb ta, et koos vintpüssiga ka revolvri ära andis. Porsiku Kustas on kindel, et

teadnuksid Eesti ohvitserid tol ajal oma saatust, oleks okupantidele vastu hakatud. „Ausas lahingus surra on ju etem kui lasta end ära puua,“ mõtiskleb Kustas.

Siberi hirmus kolhoosi

„1949. aastal tehti küüditamine ja siis olid jutud väljas, et kes kolhoosi ei lähe, viiakse ära,“ tuletab Porsiku Kustas sõjajärgset aega meelde.

Kustas ise kolhoositööle haige selja pärast ei kõlvanud. „Kolhoosi ajal olin ma vanade hooldaja, tükk aega kassapidaja. Ega ma käinud seal suurt kedagi, rohkem ikka oma talu töös,“ räägib Kustas.

Ta tegi matustel ja pulmades pilte. 1956. aastal tõi Porsiku Kustas endale Leningradist 10 000 rubla eest Moskvitši, mis oli sel ajal esimesi autosid Hanila kandis. Oli vaja kedagi arsti juurde või kohtussegi viia, telliti Kustas sõitma. „Ega mu elul siin kolhoosi aegas väga viga olnud. Ma olin täitsa vaba mees,“ võtab Kustas kokku. Haapsalu asjamehed tahtnud teda isegi kolhoosi esimeheks panna, sinna Porsiku Kustas ei läinud.

„Ma pole kommuniste sallinud silma otsas,“ ütleb Kustas ägedalt. „Mul oli üks pruut. Ta pilt oli mul ikka albumi sees, aga kui ta parteisse läks, siis ma põletasin selle pildi ka ära,“ räägib tänaseni vanapoiss Porsiku Kustas.

„Hanila kirik jäi sõjaajast täitsa terveks. Need va kommunistid lasid siis kiriku pärast ää rüüstata,“ on Kustasel eluaegse kirikuinimesena põhjust punaste peale tige olla. Hanila kogudus jäi väikeseks ja suurte maksude pärast mindi Karuse kiriku alla, kirik jäi külanõukogu hooldada.

„Nüüd käivad need Jehoova tunnistajad kangesti, neid ma heaste ei salli, nad pressivad vägisi peale. Ma olen eluaeg luterlane olnud,“ räägib Kustas. Tal on kahju, et muuseumi avamisel kirikusse ei saanud. Selle eest sai aga presidendiga ühes lauas istuda.

Porsiku tiik

Porsiku karjamaal on tiik, millel mitu saart. Veekogu ühelt kaldalt teisele viib puust sild.

„Kui vald selle muuseumi ära ostis, istusime siia vallameestega. Ma ütlesin, et te ostaks selle tiigi kua ära, aga te ei saa seda ära viia,“ muigab Kustas.

„Selle lodi tegin ma ise 1978. aastal,“ näitab Kustas tiigis ujuvale paadile. Väikese paadi nina paremale küljele on kirjutatud „Porsiku“, vasemale „Kustas“. „Omal ajal pani üks mees oma purjelaevale naise järgi nimeks „Minna“. Mul naist pole, pean paadile oma nime panema,“ naerab meistrimees.

„Sii üks eestiaegne paat, paadimeistri nimi kua peal,“ viipab Kustas tiigisaarel vaiadel seisvale veesõidukile. „See on ühe tagasi antud paadi esimene nina,“ räägib Porsiku talu

peremees pooliku ninaga taeva poole seisva paadi kohta. Paat olla põgenikega Rootsi läinud ja pärast Vene riigile tagasi antud. „Panin selle mälestuseks püsti,“ selgitab mees. Mälestuseks Rootsi läinutele pani ta ka tuule käes pöörleva sini-must-valgeks värvitud ratta.

Tiigisaarel paistab kaks Kustase puuksast valmistatud kuju – kits ja paljaste hammastega krokodill. Teisel laiul on kivist tahutud konn, mille kinkis Kustasele Porsiku naabertalus elav kujur.

Enamik hävitas, Kustas hoidis

„Minu isal oli juba siuke tung sisse loodud, et alal hoida,“ alustab Porsiku Kustas oma muuseumi saamislugu. Igas talus oli vanu tööriistu, enamasti hävitati need ära. Kustas jättis alles. „Hakkasin neid vanu asju aida peale vedama, mingit muuseumi mõtet põlnd,“ tunnistab Kustas. Muuseumimõte tuli peremehel alles siis, kui huvilised hakkasid kogutut vaatamas käima. „Käis igasuguseid Vladivostokist saadik,“ kinnitas Kustas.

Esiialgu ei olnud muuseumiks sobivat ruumi, siis lasi Kustas rehealusel laudi – laudapealse pööningu – vanast prahist tühjaks teha. Abimehega vedas ta sinna voolu ja pani kogutud asjadele nimesildid juurde.

„Kuna ma siis seda asja tegin, ütles üks mees, et mes sa sest vanast kolist tassid, parem aa ahju, sul vähem puid teha. Vat sedasi tegid änamasti kõik: ajas ahju,“ räägib Kustas.

„Mul oli igast sordist endise vabariigi aegseid viljapäid,“ kiidab talu peremees enda kogutut. Ta on kindel, et kusagil mujal sellist kollektsiooni ei ole. „Panin sügise viljapead ilu pärast vaasi sisse ja nii nad jäid aastast aastasse, kogusid tolmu.“

Porsiku Kustas leiab, et muuseumile oleks asju anda veel küll. „Siin on hobuseniidumasin, seal nurkas käsikivid, risu mul küll: puunõusid ja asju,“ juhatab Kustas rehealuses.

Napsi ja naljamees

„Omal aal võtsin ma ikka viina kua, aga joodik ma pole olnd,“ räägib Kustas, enam ei kannata tervis eriti napsi võtta. Suitsumees ei ole Kustas olnud. „Suitsetamine pidi eluiga viis aastat lühemaks tegema, aga sitemast poolt otsast. Ma ütlesin presidendile koa sedasi, aga talle ütlesin „halvemast poolt“.

Porsiku Kustas oma talus Porsikul